

Svinets vildhet och hemortsrätt: Den svenska diskussionen om vildsvinets vara i naturen

ARTIKKEL: Villsvin lever mange steder i Sverige. Nå har de også begynt å krysse grensen til Norge. Men hva er egentlig villsvinets plass i svensk historie, og hva kan det fortelle oss om forståelsen av villskap, tilhørighet og menneskers forhold til naturen?

Av Karin Dirke, universitetslektor i idéhistorie ved Institutionen för kultur och estetik, Stockholms universitet.

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Arr (nr. 3 2020.)

Hösten 2019 hade svenska myndigheter fått nog. Enligt en artikel i *Dagens Nyheter* ville Naturvårdsverket öka avskjutningen av vildsvinen, som orsakar skador för "över en miljard". Vildsvinens tillvaro i den svenska naturen har under 1900-talet återkommande diskuterats i den svenska riksdagen. Från att ha motsatt sig vildsvinens utbredning ändrade sig riksdagen under 1980-talets lopp till en mer positiv syn. År 1980 tilläts enstaka små flockar av (förrymda) vildsvin etablera sig. Tanken var att studera dessa för att se hur de kunde kontrolleras med jakt och hindras från att göra skada på grödorna. Med en ny regering kom sedan 1987 beslutet att låta vildsvinen fritt etablera sig i Sverige. Från att ha utgjort en obetydlig skara har vildsvinen därefter ökat explosionsartat i den svenska faunan och det utgör nu ett av de vanligaste däggdjuren i den svenska skogen.

Vildsvinen har kommit och gått i den svenska naturen. Arten är på alla sätt omstridd. Det råder knappast ens enighet om huruvida vildsvinet verkligen är "vilt". De olika underarterna av gris har olika antal kromosomer men kan ändå para sig och få fertil avkomma. Forskningen tycks heller inte överens om i vilken grad de vild-levande svinen är uppblandade med tamsvin. Det man vet är att de svin som nu finns i den svenska naturen är importerade från olika länder och härrör från hägn [oppdrett red.anm.], även om frilevande svin har funnits i den svenska faunan sedan tusentals år.

Djur har sedan några årtionden kommit att bli ett verktyg genom vilket historien har belysts på nya sätt. Att använda det icke-mänskliga som en lins för att få syn på tidigare osedda aspekter av det förflutna är idag vanligt och relativt okontroversiellt. Det icke-mänskliga, eller ibland det mer-än-mänskliga har lyfts fram både i termer av agens och individualitet men också för att belysa den strukturella underordning djuren delar med de grupper som utdefinierats ur den mänskliga sfären. I

denna artikel vill jag istället diskutera ett djur som oscillerar mellan kategorier som vild och tam och därför utmanar uppfattningar av agens och till synes givna kategorier. Ett sådant djur är vildsvinet.

Diskussionen om vildsvin präglas uppenbart av flera outtalade förutsättningar. Under riksdagsdebatterna och diskussionerna om vildsvinens vara eller inte i den svenska faunan ligger outtalade premisser om kategorisering och om föreställda landskap, geografier bebodda av olika djur. Kulturgeograferna Sarah Whatmore och Lorraine Thorne har i en artikel i *Transactions of the Institute of British Geographers*, diskuterat begreppet vild med utgångspunkt i William Cronons klassiska artikel "The Trouble with Wilderness" från 1995. Cronons tes, att idén om en "vild" natur är förfelad och att vi borde uppfatta det vilda från insidan, snarare än att framhäva det dikotoma förhållandet mellan "vild" och "civiliserad" demonstreras och vidareutvecklas. Det vilda är, enligt Cronon, en mänsklig konstruktion. Att förstå det vilda från insidan innebär alltså att inse hur vi skapat det, vilka mänskliga drömmar och önskningar det återspeglar. Whatmore och Thorne visar det ohållbara i att knyta föreställningar om det vilda till fasta geografiska positioner och att föreställa sig dem som historiskt opåverkbara. Vi ska här se hur kategorierna vild och tam utmanas och överskrids i debatten om vildsvinets vara eller inte i den svenska faunan.

Vildsvinets historia

Inte särskilt mycket är egentligen känt om vildsvinets historia i Skandinavien. Arkeologiska fynd gör gällande att vildsvinet funnits i den nordiska faunan sedan åtminstone 10 000 år. Arkeologiskt sett så har vildsvinet varit mycket svårt att skilja från tamsvin. En del finns skrivet om medeltida förhållningssätt till svin (som dock inte i första hand gäller skandinaviska förhållanden) eftersom djuret hade en central position i samhället och var allestädes närvarande även i städerna. Även tamsvin var föremål för laglig kontroll på grund av sin skadeverkan. Tamsvinens rörelser reglerades med stängsel och koppel för att hindra dem från att göra skada på grödor och folk. Grisarna var därmed en viktig del i ett stadslandskap och ingick i ett urbant jordbruk.

Under 1500-talet spreds manualer om jakt på kontinenten, som den medeltida Gaston Phoebus *Livre de Chasse* och Jacques du Fouilloux *La Venerie* (1561). I dessa skrifter framhölls vildsvinet som ett av de mest prestigefulla djuren att döda. Vildsvinet uppfattades som en värdig motståndare, en farlig och orädd kombattant.

Det råder oklarhet om vildsvinets utbredning i den svenska faunan i historisk tid. Det tycks åtminstone på Öland ha funnits vildsvin sedan medeltiden. Uppgifter finns om att Erik XIV jagade dem där på 1500-talet och de omnämns även i slutet av 1600-talet i Carl IX:s dagbok. Man vet att djuren jagades på Öland i slutet av 1600-talet, men att de då också utrotades. På fastlandet tycks vildsvin ha funnits kontinuerligt men uppblandat med tamsvin. Vid 1700-talets början infördes vildsvinen åter till Öland av Fredrik I. Detta orsakade problem för bönderna som sedermera bad att få bli kvitt svinen. Det dröjde till 1770 innan vildsvinen var helt uttraderade.

Det är framför allt under 1700-talet, med ett vaknande intresse för naturalhistoria, som vildsvinet börjar framträda i litteraturen. I takt med att vildsvinet försvinner ur den svenska faunan börjar det alltmer böka runt i litteraturen. Linné urskilde vildsvinet från tamgrisen och gav det namnet *Sus scrofa* 1758. Magnus Orrelius, 1700-talets främste djurskildrare i Sverige, framhåller i sin utökade djurkatalog från 1776 att vildsvinens inverkan på tamsvin är positivt: "Ju mera hus-swinen likna Will-swin, desto bärtre och waragtigare [bedre og livskraftige, red.anm.] skola de wara." Det vilda gav här en kraft och hållbarhet till nytta för människorna. Orrelius menar att vildsvinen enbart finns på Öland "där de ej mycket länge sedan blifwit planterade." De orsakar skada för lantmannen, framhåller Orrelius, och de "äro hiskelige, grymme, starke och oförskräckte djur, som ej lätteligen låta drifwa sig på flykten..." Vildsvinen beskrivs också här som modiga och vildsinta djur: "De se döden oförskräckt i synen; kunna med godt samwete spjerna emot udden, och wäja hwarken Hund, Jägare eller spjut [jegerens våpen, red. anm.]." Orrelius påpekar även vildsvinets användbarhet för människan. Alla delar av grisen kan nyttjas. Borstbindare har större nytta av vildsvinsborst, enligt Orrelius: "Willswins-borst är både strävare och längre, och altså i många mål dugeligare."

I sitt skogslexikon från 1789 betecknar överjägmästaren i Halland, Magnus Hendric Brummer, vildsvinet som lik tamsvinet "...men äro större, bistrare samt ganska arge, i synnerhet då de hafwa grisar..." Han menar att utplanterade vildsvin finns på Öland medan de i övriga riket "finnas ingenstädes". Vildsvinets vildhet hade uppenbarligen, i 1700-talets naturalhistoriska tänkande, mer att göra med dess karaktär än dess geografiska utbredning.

Vildsvinets svenska beteckning utgår i sig från de binära kategorierna vild och tam. Vildsvinet skiljer sig från tamsvinet men har uppenbarligen genomgående beblandat sig med det. Samtidigt framhålls det vilda i svinet som starkt, hållfast och stridsdugligt. Artonhundratalets populära djurskildrare, Alfred Brehm, noterar i sin bok *Däggdjurens liv* (1897) hur nära förbundna vilda och tama svin är med varandra:

Ett ungt vildsvin vänjer sig utan vidare vid den mest trånga fångenskap, vid det smutsigaste stall; ett i detta födt tamsvin förvandlas efter några få år, tillbragda i frihet, till ett vildt och elakt djur som knappt skiljer sig från sina anor och vanligen redan i första kullen föder ungar, som fullkomligt likna äkta vildsvin.

Brehm betraktar alltså vildsvinet som vilt till följd av omständigheter och miljö, snarare än som en effekt av sin natur. Vildheten kommer av tillvaron i frihet, att vara utom människans kontroll. Och med vildheten följer en elakhet, en avlägsenhet från människans civilisation.

De vilda egenskaperna gjorde också vildsvinet till ett eftertraktat jaktbyte. Det var intressant och spännande att jaga och i stort sett alla delar av djuret kunde användas. Det vilda stod i detta fall i kontrast mot det tama som eftertraktat och beundransvärt. Men att vildsvinet därutöver orsakar problem för jordbrukaren var historiskt spridd kunskap. Även tama svin behövde kontrolleras för att inte böka sönder odlingar och skada människor och andra djur.

In i modern tid är det här konfliktlinjen dras: å ena sidan orsakar vildsvinet omfattande skador för den som odlar. Svinens bökande och ätande förstör grödor. Å andra sidan är vildsvinet populärt att jaga. Dess förmåga att försvara sig och bjuda motstånd gör det attraktivt för jägaren. Som Alfred Brehm uttrycker det: "Jagt på dem räknas till de ädlaste nöjen och eger också mycket tilldragande, emedan den gäller djur, som, om så fordras, sälja sitt lif dyrt."

Artonhundratalets uppbyggnad och vetenskapliggörande av jakten, genom jägarförbund och en professionaliserad skogsskötsel, medförde i Sverige en diskussion om verksamheten. Olika typer av jakt diskuterades i tidskrifter och traktat. Ett intresse för berättelser om vådliga jaktäventyr uppstod under 1800-talets lopp med mustiga berättelser av jägare som Llewellyn Lloyd och Gustaf Schröder. Samtidigt minskade viltet – föremålet för de riskabla äventyren – i skogen. Några vildsvin fanns inte att tillgå, de stora rovdjuren hade blivit sällsynta och älgstammen var i det närmaste uttraderad. Det fanns en längtan efter, och vilade ett romantiskt skimmer över, forna tiders jakt på stora och farliga djur. I detta sammanhang fyllde vildsvinets vildhet – i termer av att vara farligt och att bjuda jägaren motstånd – en viktig funktion. Denna längtan efter viltets vildhet flöt som en underström i de svenska debatterna om vildsvinens existens under 1900-talet.

1900-talets debatter om vildsvin

Vildsvinens vara eller icke vara diskuterades till och från i den svenska riksdagen. När jaktreformer skulle genomföras kom vildsvinsdebatten till ytan. Detta skedde också när vildsvin rymt ur hägn eller på annat sätt framträtt i den svenska naturen. I Sverige, och annorstädes, hölls ibland vildsvin i hägn av resursstarka jägare och godsägare, i syfte att kunna jaga dem. De vildsvin som idag finns i den svenska faunan härstammar från sådana svin. På fyrtioalet rymde en grupp vildsvin från ett hägn i Skåne men dessa avlivades resolut av jägare efter ett regeringsbeslut om saken. Vildsvinen tycktes ha utplanterats för att jagas och i riksdagsdiskussionen påpekades det tveksamma i att utplantera en art i naturen.

Fyrtio år, vid början av 1980-talet, hade ytterligare grisar hamnat på utsidan av stängslet. Dessa förökade sig i snabb takt. Det blev en diskussion om huruvida dessa grisar skulle tillåtas fortleva i den svenska naturen för att utgöra jaktbart vilt. Vildsvinens utbredning sågs inte som ett stort problem. Man tänkte sig att de var få, utspridda och relativt enkla att kontrollera med jakt. I den borgerliga regeringens proposition beslutades således 1980, hur de små flockarna av frilevande vildsvin i Sverige skulle hanteras. Totalt, menade regeringen, finns inte fler än cirka 50 djur i hela landet. Man beslöt sig för att bevara några grupper av svin, för att studera dem och etablera metoder att hålla dem under kontroll.

Några år senare tillträdde en ny socialdemokratisk regering i Sverige varpå vildsvinen fick ett ytterligare utökat skydd. I samband med att en ny jaktlag klubbades i riksdagen fattades således 1987 ett beslut om att de vildsvin som fanns frilevande i de svenska skogarna borde få stanna. Även Jordbruksutskottet argumenterade för vildsvinen: "Utskottet delar regeringens bedömning att vildsvinen, som har ett stort jaktligt värde, i kontrollerade former åter bör bli ett inslag i den svenska faunan". Men vad menas egentligen med ett jaktligt värde? Utöver att tillhandahålla kött och andra produkter bjöd vildsvinet som vi sett också på intressant jakt, ett vilt motstånd som förhöjde jaktnöjet. De kontrollerade formerna tycks innebära att vildsvinet ska vara vilt enbart i betydelsen att det vistas i skogen, utanför hägn. I betänkandet hänvisade man till Naturvårdsverkets (som den myndighet som ansvarade för miljön genom skydd och skötsel av naturen) utredning från 1985. I denna hade man undersökt vildsvinens reproduktionstakt och skadeverkan samt hur de kunde hållas under kontroll med jakt. Man föreställde sig alltså att vildsvinsstammen skulle gå att reglera med jakt. Det vilda i svinet handlade i jordbruksutskottets argumentation framför allt om geografisk position, att det befann sig i skogen. Dess vildhet i fråga om karaktär artikulerades inte under 1900-talet på det sätt det gjorts tidigare. Det vilda i svinet omtalades istället oftare i samband med att man talade om kontroll.

Jordbruksutskottet, kunde man föreställa sig, skulle vara den del av riksdagen som kunde vara tveksam till vildsvinens utbredning. Oftast handlade argumenten mot vildsvin, från 1700-talet och framåt, om vildsvinens destruktiva framfart i människans odlingar. Emellertid diskuterade Jordbruksutskottet i sitt betänkande snarare utifrån huruvida vildsvinen kunde *kontrolleras* eller inte. Utskottet räknade svinen till de "semidomesticerade" djur som borde hållas under noggrann övervakning. Semidomesticerad tycks i detta fall betyda snarast förvildad, att det är fråga om tama djur som råkar befinna sig utanför människans inhägnad. Beslutet blev att vildsvinen inte skulle utrotas utan kontrolleras. Kontrollen innebar att med jakt hindra djuren från att bli för många. Ibland, resonerar betänkandets författare, kan det finnas skäl att hindra djurarter från att slå sig till ro i landet, till exempel om de hotar viktiga aspekter som andra arters fortbestånd eller ekonomiska intressen. Det gäller dock inte vildsvinen som är så pass få till antalet och knappast riskerar att sprida sjukdomar. Med en utökad rätt till jakt kommer jordbrukare få möjlighet att skydda sina marker, menade man. Vildsvinens skadeverkningar har framför allt undersökts, resonerade Jordbruksutskottet, i områden där människor arrenderar mark men saknar jakträtt. Därmed har jordbrukarna inte kunnat skydda sig och sina grödor med jakt.

Bakom dessa resonemang låg en fråga om status, eller klass om man så vill, som varit betydelsefull i den svenska diskussionen om jakt åtminstone sedan 1700-talet. Vem som har rätt att jaga har historiskt sett ofta varit föremål för osämja. Från 1789 fick markägare i Sverige rätt att jaga på egen mark. Den som inte ägde mark utan endast arrenderade jord hade dock inte samma möjlighet. Det var dessa som framför allt besvärades av svinens framfart medan godsägare kunde vara jaktintresserade och hålla djur i hägn för jaktnöjets skull. Detta kom att bli ett problem i den svenska vildsvinsdebatten. Jordbruksutskottets idé var alltså, att med insatser från jägare, hålla vildsvinens antal nere och styra dem till marker där deras bökande inte orsakade skador. Man

tänkte också att arrendatorers jakträtt kunde utökas. Nyckelordet var kontroll. Talet om kontroll blev ett sätt att låta vildsvinet vara vilt enbart i termer av plats. Att vildsvinets vilda karaktär gjorde det svårt att kontrollera men attraktivt att jaga tonades däremot ner i debatten.

Hemortsrätten

De som argumenterade för vildsvinets närvaro i skandinavisk fauna talade om djurens «hemorts rätt» och att djuren var en del av den svenska faunan. Också här spelade vildsvinets vildhet – nu i termer av ursprunglighet – en betydelsefull roll. Naturvårdsverket uttryckte detta explicit i ett remissvar:

Vildsvinet har utan tvekan «hemorts rätt» i Sverige, t. o. m. en bättre rätt än flera andra djurarter som idag förekommer i landet. Arten fanns i vilt tillstånd fram till åtminstone 1700-talet och har sporadiskt förekommit i vår fauna även senare. Den har försvunnit till följd av människans åtgärder och ej på grund av ekologiska förändringar. Vildsvinet har goda möjligheter att anpassa sig till och fortleva i den svenska naturen.

Den «hemorts rätt» som enligt Naturvårdsverket talar för vildsvinen tycks i själva verket vara det starkaste skälet för deras bevarande. Verket beskriver det som "avgörande" och att allt tal om att väga fördelar med vildsvin mot nackdelar strider enligt myndigheten "mot modernt ekologiskt tänkande". Hemortsrätten handlar alltså om vildsvinets vildhet, här definierat som att det funnits i "vilt tillstånd", att det existerar oberoende av människans åtgärder. Även Svenska Jägareförbundet menade i sitt remissvar att vildsvinets ursprunglighet i den svenska faunan talade för dess bevarande: "Med hänsyn till bl. a. att vildsvinet varit en ursprunglig inhemsk viltart föreligger från zoologisk, jaktlig och allmän naturvårdssynpunkt obetingat ett berättigat intresse att återinföra vildsvin i den svenska faunan."

De som talade för vildsvinen argumenterade för att vildsvin funnits sedan tusentals år. Det vilda i svinet knöts till att det funnits i naturen, utanför människans kontroll. En svårighet för denna argumentationslinje var att vildsvinen onekligen var utplanterade, eller åtminstone rymlingar från hägn.

I regeringens senare proposition 1986/1987, när vildsvinen accepterades, adresserade man därför frågan om vildsvinens kategorisering och ursprung. Regeringen fastslog det att det inte ska vara tillåtet att sätta ut vilt utan Naturvårdsverkets tillstånd: "Förbudet gäller dels arter som bevisligen inte tillhörde landets viltbestånd vid utgången av 1963, dels de inhemska arterna björn, lo, varg, bäver, vildsvin, kronhjort, dovhjort, vildkanin, mink och bisamråtta." Vildsvinet räknades alltså till de

inhemska arterna, det vill säga uppfattades som vilt, även om det krävdes tillstånd för att släppa ut det i naturen. Regeringen ansträngde sig att slå fast vad som egentligen kunde räknas som vilt. Man definierade begreppet vilt med ett tämligen dunkelt och cirkulärt resonemang kring djur som "...lever i frihet och de anses då inte ingå i någons egendom. Djur som tillhör viltfaunan men som hålls i hägn betraktas också som vilt".

Vilt var alltså frilevande djur som inte ägs av någon. Ägs de av någon är de ändå att betrakta som vilt – om de tillhör viltfaunan. De vildsvin som fanns i den svenska naturen var dock delvis resultatet av inplantering. Naturhistoriska riksmuseet betonade i sitt remissvar att deras positiva inställning till vildsvin i Sverige var avhängigt av att det rörde sig om «renrasiga vildsvin av rätt sort», med vilket avsågs polska svin. Vildsvinets vildhet kopplades alltså uttryckligen till att det tillhörde den svenska faunan. Dess vildhet i termer av att vara svårkontrollerat och en utmaning för jägaren diskuterades däremot inte. Att vildsvinet gör motstånd när man försöker döda det, som Brehm framhöll som en viktig aspekt av dess attraktionskraft, uppfattades sannolikt inte längre som ett etiskt försvarbart argument. Begreppet vilt knöts nu snarare till geografi och ursprunglighet.

Naturvårdsverket har sedermera intagit vad som snarast kan uppfattas som en medlande roll och beskriver vildsvinet som en inhemsk art som har funnits i landet i tusentals år men som tillfälligt utrotades på 1700-talet. Den vilda populationen av vildsvin idag härrör emellertid, menar Naturvårdsverket, från hägn. De började spridas på 1970-talet och har förökats och spridits mycket effektivt. «Uppenbart är» menar Naturvårdsverket idag, "att vildsvin har etablerats på andra ställen i landet med människans hjälp". Det betyder, med andra ord, att vildsvinet har människan att tacka för sin utbredning. Det har spridits genom utplantering av människan. Vildsvinet är alltså både vilt och domesticerat, det har en naturlig utbredning och har utplanterats av människan – samtidigt.

Motståndet

Frågan om vari vildsvinets vildhet egentligen bestod underströks även i vildsvinsmotståndarnas argument. Motståndarna till vildsvinens utbredning menade redan i den tidigare vildsvinsdebatten 1980/81 att djuren vare sig var vilda eller att de tillhörde den svenska faunan. De flesta remissinstanser var skeptiska och argumenterade mot att ha vildsvin i Sverige. Arten uppfattas som införd – alltså inte inhemsk.

De som var opponenter till vildsvinens utbredning hänvisade som vi sett framför allt till att de skulle orsaka skador i jordbruket. Motståndet mot vildsvin i riksdagen hade därför en politisk färg. Företrädesvis var det ledamöter från Centerpartiet, ett parti som historiskt sett representerat jordbrukare, som argumenterade för och motionerade om att vildsvinen saknade existensberättigande. Exempelvis föreslog en centerpartist 1980 att vildsvinen borde utrotas. Han pekade på skillnaderna i samhällslig position mellan de som vill ha vildsvinen och de som vill bli av med dem: "...godsägaren har jakträtten medan arrendatorerna får bära skadeverkningarna"

menade han. Men som vi sett tillstyrkte Jordbruksutskottet senare att vildsvinen skulle bevaras men hållas under kontroll genom jakt. Mot denna tillstyrkan reserverade sig centerpartister som istället tyckte att vildsvinen borde utrotas med argumentet att "...det här ej är fråga om bevarande av en för Sverige naturlig och ursprunglig djurart." Vildsvinen framställdes alltså som främmande i den svenska faunan, som att de saknade existensberättigande på grund av sitt främlingskap. Argumentationen mot vildsvin i den svenska naturen utgick från att arten inte *hörde hemma* i faunan. Man betonade att vildsvinen införts i Sverige och att de var semi-domesticerade. Motståndarna argumenterade alltså, intressant nog, inte i första hand utifrån att vildsvinen var vilda i betydelsen bortom kontroll utan framhöll istället dess brist på vildhet i fråga om ursprunglighet. Möjligen framstod argumentet som mer gångbart än omständigheten att vildsvin bortom kontroll kan orsaka skador. Möjligen var syftet att kontra Naturvårdsverkets argumentation. Man hänvisade, som vi sett, såväl till ekologi och till historia för att argumentera för vildsvinen.

Idag uppfattas många fler problem med vildsvinens skadeverkningar. Risken för spridning av den i Europa utbredda virussjukdomen Afrikansk svinpest har under senare år kommit att träda i förgrunden.

Slutord

I 1980-talsdebatten om vildsvin framträdde somliga argument tydligt medan andra var mer underförstådda. Klass – i termer av godsägare gentemot arrendatorer – var en underström i argumentationen som sällan tydligt artikuleras, likaså konflikter mellan stad och landsbygd. Argumenten för vilda svin i den svenska naturen handlade mycket om intresset för ekologi och inte minst jakt. Vildsvinen är omvittnat svåra och utmanande att jaga. Denna uppfattning var historiskt väl förankrad och hade sin grund i en vördnad för vildsvinets vildhet uttryckt redan i medeltida jaktinstruktioner och artikulera i 1700-talets naturalhistoria.

Under 1900-talet kom frågan dock att kretsa kring huruvida vildsvinet kunde anses vara en del av den svenska faunan eller inte, om vad dess vildhet egentligen bestod i. Problemet blev vad som ska räknas som den svenska faunan och vilken tidpunkt som ska anses vara utgångspunkt för detta. I den idag bland forskare livaktiga debatten om återetablering av arter i naturen, så kallad "rewilding", diskuteras ofta vilken "baseline" man bör utgå ifrån. Vilken var den ursprungliga natur man vill återskapa? I vildsvinsdebatten nöjde man sig att tala om hemorts rätt och om vildsvinets ursprunglighet.

Uppenbarligen var det vilda i vildsvinet knutet till dess geografiska utbredning i vissa fall men också kopplat till idéer om kontroll. Det vilda i svinet hade historiskt bundits till dess egenskaper, dess förmåga att göra motstånd vid jakt och dess ursprunglighet i den svenska naturen. Det vilda i svinet existerade därmed i relation till människan snarare än i relation till ett specifikt landskap. Under 1900-talet växte även idéer om styrning och kontroll av svinen samtidigt som man argumenterade för deras oberoende av människan. Vildsvinet tycktes vilt just eftersom det inte varit kontrollerat, det vill säga att dess etablering i naturen skett utan människans inverkan. Detta uttrycktes i termer

av ursprunglighet – att vildsvinet funnits i den svenska naturen sedan urminnes tider och bara försvunnit därför att det utrotats av människor.

Vildsvinet kunde därför i debatten vara önskvärt på grund av sin vilda natur eller sin vilda ursprunglighet, eller ogillat till följd av sin vilda okontrollerbara natur eller sin brist på ursprunglighet. Kategorier som vild och tam användes på detta sätt aktivt för att hävda den ena eller andra ståndpunkten men utan att parterna genomskinligt definierade vad som avsågs med begreppen.

I argumentationen om vildsvinens vara eller inte vara i den svenska faunan korsades olika föreställningar. Huruvida svinen kunde kategoriseras som rena, vari deras vildhet bestod, spelade en betydande roll. Likaså föreställningar om deras ursprunglighet, huruvida de hade tillhörighet till den svenska naturen. De vilda svinen var i diskussionen både rymlingar från hägn men samtidigt lika de djur som funnits i den svenska faunan sedan årtusenden. I argumentationen användes kategorier som vild, domesticerad, inhemsk, naturlig för att argumentera för eller emot vildsvinens existens.

Vildsvinet själv tycks dock glida undan varje kategorisering. Det breder ut sig i den svenska naturen oavsett om det anses vara inhemskt, vilt eller tamt. Det bökar obekymrat vidare i jordbruksmark och trädgårdar. Det gäckar också jägare som trots intresset för vildsvinet som jaktbart vilt, tycks ha svårt att hålla arten under kontroll.

Litteratur

Bjärvall, Anders & Staffan Ullström, *Däggdjur: alla Europas arter*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 1985.

Brehm, A. E., *Däggjurens lif*, andra upplagan, Norstedts, Stockholm, 1897.

Brummer, Magnus Henric, *Försök til et swenskt skogs- och jagt-lexicon*, [Ny utg.], Kungl. Skogs- och lantbruksakademien, Stockholm, 1789, 2010.

Cedersmyg, Maria & Karolina Wall, *Jordbruksverkets Rapport – uppdrag att bedöma behovet av förebyggande åtgärder för att hindra introduktion och spridning av afrikansk svinpest i Sverige*. 2019, <https://www.mynewsdesk.com/se/jordbruksverket/documents/rapport-uppdrag-att-bedoema-behovet-av-foerebyggande-aatgaerder-foer-att-hindra-introduktion-och-spridning-av-afrikansk-svinpest-i-sverige-91381>

Cronon, «The Trouble with Wilderness or, Getting Back to the Wrong Nature» i *Environmental History*, vol 1, no 1 7-28, 1996

Danell, Kjell & Roger Bergström, "Stadgor och jaktmonopol, 1634–1789" i Danell, Kjell (red.), *Jaktens historia i Sverige: vilt, människa, samhälle, kultur*, Första upplagan, Liber,

Stockholm, 2016.

Dirke, Karin, "Berättelser om jakt" i Danell, Kjell (red.), *Jaktens historia i Sverige: vilt, människa, samhälle, kultur*, Första upplagan, Liber, Stockholm, 2016.

Emanuelsson, Urban & Ronnie Liljegren, "Landskapet, människan och djuren" i Danell, Kjell (red.), *Jaktens historia i Sverige: vilt, människa, samhälle, kultur*, Första upplagan, Liber, Stockholm, 2016.

Gustafsson, Martin, "Orsakar skador för över en miljard – så ska vildsvinen stoppas" i Dagens Nyheter 20191118,
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/orsakar-skador-for-over-an-en-miljard-sa-ska-vildsvinen-stoppas/> (hämtad 2020.01.23).

Jordbruksutskottets betänkande 1986/87: 15, Om jaktlag m. m (prop 1986/87:58).

Jørgensen, Dolly "Running Amuck? Urban Swine Management in Late Medieval England" i *Agricultural History* vol 87, no 4, 429–451, 2013.

Lorimer, Jamie, *Wildlife in the anthropocene : Conservation after nature*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2015.

Monbiot, George. "NATURE'S WAY." *RSA Journal* 161, no. 5561, 30–31, 2015.

Motion 1980/81: 1005 Pär Granstedt med anledning av proposition 1980/81:82 om åtgärder mot frilevande vildsvin m. m.

Naturvårdsverkets förslag till nationell förvaltningsplan 2020-2025
<http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/remisser-och-yttranden/remisser-2019/remiss-nationell-forvaltningsplan-vildsvin-190916.pdf> (hämtad 2020.01.23).

Nyrén, Ulf, *Rätt till jakt: en studie av den svenska jakträtten ca 1600–1789*, Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet, Diss., Göteborgs universitet, Göteborg, 2012.

Orrelius, Magnus, *Inledning til djur-känningen, eller redig beskrifning på härtills bekanta fyrfotade eller däggande djur; til allmänhetens nöje och nytta författad, och med nödiga figurer försedd, af Magnus Orrelius. [Elektronisk resurs]*, Stockholm, tryckt hos Lars Wennberg, på egen bekostnad, år 1776. 1776 <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:alvin:portal:record-102853>

Regeringens proposition 1980/81: 82 om åtgärder mot frilevande vildsvin m. m.

Riksdagens protokoll, Andra kammaren nr. 40, 1946.

Rowley-Conwy, Peter et al. "Distinguishing Wild Boar from Domestic Pigs in Prehistory: A Review of Approaches and Recent Results" i *J World Prehist*, 25: 1–44, 2012.

Specht, Joshua. "Animal History After its Triumph: Unexpected Animals, Evolutionary Approaches, and the Animal Lens" i *History Compass*, 14/7, 326–336, 2016.

Tham, Mikael, *Vildsvin: beteende och jakt*, 2. uppl., Norstedts, Stockholm, 2004.

Tønnesen, Morten, "Is a wolf wild as long as it does not *know* it is being thoroughly managed?", *Humanimalia* vol 2, nr 1, 2010 <http://www.depauw.edu/site/humanimalia/issue03/tonnesen.html>

Vildsvin i Sverige SOU 1980:11.

Whatmore, Sarah & Lorraine Thorne, "Wild(er)ness: Reconfiguring the Geographies of Wildlife" i *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol. 23, No. 4, 435-454, 1998.

Yamamoto, Dorothy, *Wild boar*, Reaktion books, London, 2017.

Noter